

Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do r. 2015

Východiská zahraničnej politiky Slovenskej republiky

Vzájomná interakcia vnútorného prostredia štátu a jeho záujmov s vonkajším prostredím určuje východiská zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Z hľadiska vnútorného potenciálu Slovenská republika patrí medzi štáty tradične orientované k aktívnej spolupráci so zahraničím. Duchovný základ občanov Slovenska sa sformoval v historických štátoprávnych a spoločenských podmienkach strednej Európy. Vzdelanostné a kultúrne prostredie na Slovensku je porovnateľné s ostatnými európskymi štátmi. Existujúce demokratické politické pomery, dodržiavanie ľudských práv a právny štát garantujú politickú stabilitu a rovnaké šance pre všetkých. Sociálno-ekonomický vývoj spoločnosti je výrazne ovplyvnený predchádzajúcou tranzitívnou etapou. Funkčná trhová ekonomika spolu s úspešným zavŕšením nevyhnutných reforiem dáva predpoklad pre udržateľný rast životnej úrovne na Slovensku. Podobne ako v iných európskych krajinách z dlhodobého hľadiska ostáva otvorenou otázkou demografický vývoj.

Vonkajšie prostredie obklopujúce Slovenskú republiku je charakterizované rôznymi parametrami a vzťahmi medzi nimi. Geografické miesto Slovenska, veľkosť a poloha susedných štátov sú stálymi faktormi ovplyvňujúcimi jeho zahraničnú politiku. Dynamicky meniace sa vonkajšie prostredie predstavujú okrem štátov a medzinárodných organizácií aj rôzne neštátne subjekty ekonomického, politického a spoločenského charakteru. Členstvo v Európskej únii a v Organizácii Severoatlantickej zmluvy zásadným spôsobom zmenili vzťahy Slovenska s vonkajším prostredím. Inštitucionálne zakotvenie v jednotnom politickom a ekonomickom priestore Európskej únie a pevné bezpečnostné garancie Organizácie Severoatlantickej zmluvy vytvorili optimálny a kvalitatívne vyšší rámec pre zabezpečenie životných záujmov Slovenskej republiky a jej občanov. Zdieľanie rovnakých hodnôt širšieho euroatlantického spoločenstva demokratických štátov, dôveryhodnosť v presadzovaní záujmov a konzekventnosť v konkrétnych činoch sa v uplynulom období prípravy na členstvo osvedčili ako správne princípy zahraničnej politiky.

Integráciou do európskych a transatlantických štruktúr Slovensko získalo nové možnosti, ale aj úlohy, na ktorých riešení sa podieľa. Slovenská republika má reálnu možnosť

efektívne presadzovať svoje záujmy a upevňovať spoločné hodnoty. Dosiahnutá miera bezpečnosti a stability si však vyžaduje neustále úsilie na ich udržanie. Nevyriešené konflikty za hranicami rozšírenej Európskej únie naďalej sprevádza organizovaný zločin, ilegálna migrácia, terorizmus a nie je vylúčené šírenie zbraní hromadného ničenia. Tieto fenomény predstavujú dlhodobé hrozby pre stabilitu a prosperitu Slovenska. Korene týchto hrozieb väžia v sociálno-ekonomickom zaostávaní niektorých štátov, v deficitoch ľudských práv a demokratických princípov a v pretrvávajúcej etnickej a náboženskej intolerancii. Celkové riešenie je preto potrebné zamerať nielen proti jednotlivým negatívnym javom, ale zároveň preventívne odstraňovať ich príčiny. Nositeľmi priamych hrozieb sú prevažne neštátne ilegálne subjekty so sieťovou organizáciou. Čeliť prejavom aktuálnych ohrození výlučne silou nie je dostatočne efektívne, na príčiny je potrebné vplývať predovšetkým angažovanou zahraničnou a rozvojovou politikou. Pri praktickej realizácii jednotlivých krokov bude Slovenská republika spolu so svojimi spojencami a rovnako zmýšľajúcimi štátmi využívať všetky dostupné nástroje diplomacie a prostriedky medzinárodného práva.

Hodnotový a záujmový rámec zahraničnej politiky

Slovenská republika bude pri realizácii zahraničnej politiky pokračovať v naplňaní demokratických princípov v medzinárodných vzťahoch. *Axiómami zahraničnej politiky Slovenskej republiky sú: úcta k medzinárodnému právu, rozširovanie priestoru demokracie, slobody, mieru, stability a prosperity, presadzovanie základných ľudských práv a solidarity medzi národmi.*

Konečným adresátom výsledkov zahraničnej politiky sú občania Slovenskej republiky. *Základné a trvalé zahraničnopolitické záujmy Slovenskej republiky sú: zachovanie územnej celistvosti štátu, bezpečnosti jeho občanov a vytvorenie optimálnych podmienok pre trvalo udržateľný ekonomický, spoločenský, environmentálny a kultúrny rozvoj Slovenska.*

Dôsledné naplňanie základného hodnotového rámca konkrétnymi krokmi a vytváranie možností pre ďalší rozvoj spolupráce na dvojstrannej a mnohostrannej úrovni je základným predpokladom zabezpečenia zahraničnopolitických záujmov Slovenskej republiky.

Ciele a postupy zahraničnej politiky

Strategickým cieľom zahraničnej politiky Slovenskej republiky je rozvoj krajiny v stabilnom a predvídateľnom medzinárodnom prostredí. Slovenská republika sa bude zasaďovať za rozširovanie priestoru slobody, stability, mieru a prosperity v Európe a vo svete. V súčasnom vzájomne previazanom svete je pre trvalo udržateľný rozvoj Slovenska, vysoký stupeň zapojenia jeho ekonomiky do medzinárodnej del'by práce a odstránenie globálnych hrozieb nevyhnutná aktívna zahraničná politika v úzkej súčinnosti s našimi spojencami a partnermi. Pokračujúce kroky na dosiahnutie strategického cieľa sú v systéme medzinárodných vzťahov spravidla komplexné a viacúrovňové. Ich optimálne riešenie si na strane Slovenskej republiky vyžaduje integrovaný prístup zohľadňujúci široké spektrum vnútorných dôsledkov a zahraničných súvzťažností. Čiastkové otázky na regionálnej, európskej, atlantickej či globálnej úrovni je potrebné riešiť s využitím prostriedkov, ktoré má Slovensko na danej úrovni k dispozícii. Efektívne stanovenie zahraničnopolitických cieľov vyžaduje dôslednú prioritizáciu na každej úrovni, pričom počet cieľov by mal s rastúcou úrovňou klesať. Zoradenie krokov zahraničnej politiky podľa aktuálnych priorít sa uskutočňuje programovými vyhláseniami vlády Slovenskej republiky a ročnými zameraniami zahraničnej politiky. Správne stanovenie priorít je kľúčovým nástrojom efektívneho využívania existujúceho potenciálu štátu. So zámerom znásobiť prínos zahraničnej politiky pre občanov Slovensko bude trvalo klásť veľký dôraz na jej ekonomický rozmer a svojou transparentnou politikou bude vytvárať optimálny rámec pre súkromné podnikateľské iniciatívy ako navonok, tak aj dovnútra krajiny.

Aktéri a nástroje zahraničnej politiky

V rámci Slovenskej republiky sa na tvorbe a realizácii zahraničnej politiky spolupodieľa rad aktérov. Pri stanovovaní a presadzovaní jednotlivých krokov budú mať kľúčový význam, ústavné orgány Prezident Slovenskej republiky, Národná rada Slovenskej republiky a Vláda Slovenskej republiky a ich najvyšší činitelia. Ministerstvo zahraničných vecí spolu so sieťou zastupiteľských úradov v zahraničí predstavuje koordinačnú a výkonnú os zahraničnej politiky Slovenskej republiky. Rezorty vlády sa na realizácii medzinárodných vzťahov zúčastňujú primerane svojej špecializácii a kompetenciám predovšetkým v rámci integračných zoskupení. Osobitne dôležitá je ich úloha v agende Európskej únie, ktorá je vzhľadom na jej špecifický charakter viac agendou domácej než zahraničnej politiky.

Decentralizáciou štátnej správy získala aj územná samospráva väčšie možnosti na priame zahraničné vzťahy. V rámci Európskej únie vzrástol význam politických strán. Dôsledná liberalizácia rámca pre hospodársku spoluprácu otvorila priestor pre zahraničné pôsobenie podnikateľských a obchodných subjektov. Slovenská republika prikladá osobitný význam fenoménu občianskej diplomacie. V partnerstve so štátnymi inštitúciami sa mimovládne organizácie majú zúčastňovať na tvorbe a výkone zahraničnej politiky Slovenskej republiky. V praxi sa tým napĺňa demokratický princíp reprezentatívnej a participatívnej účasti občanov na riadení vecí verejných. V súvislosti s presadzovaním sa našich občanov v zahraničí vzniká nová kvalita krajanskej komunity, ktorej potenciál bude Slovenská republika kultivovať a podporovať.

Na dosahovanie svojich zahraničnopolitických cieľov Slovenská republika disponuje škálou národných aj nadnárodných nástrojov. Okrem tradičných nástrojov dvojstrannej a mnohostrannej diplomacie sa aktívnym pôsobením predstaviteľov Slovenskej republiky na všetkých úrovniach v inštitúciách EÚ a NATO tieto stávajú inštrumentmi na dosahovanie cieľov zahraničnej politiky. V rámci medzinárodných spojení sem patria aj zahraničné misie Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Z hľadiska zvyšovania potenciálu ľudských zdrojov je potrebné upriamiť pozornosť na skúsenosti, ktoré získajú slovenskí občania počas pôsobenia v medzinárodných organizáciách. V podmienkach občianskej spoločnosti snažiacej sa o vytváranie otvorenej spoločnosti a prebiehajúcej globalizácie sa informačné technológie a médiá stávajú nástrojom na šírenie dobrého mena Slovenskej republiky. Účinnou súčasťou zahraničnej politiky sú aktivity v kultúrnej a vedecko-technickej oblasti, ktoré vytvárajú vhodné podmienky na zblížovanie občanov i štátov a odstránenie spoločenských i politických bariér. Program rozvojovej pomoci SlovakAid podporuje rozvoj vzťahov s recipientskými štátmi, ktorým Slovensko môže poskytnúť materiálnu pomoc a sprostredkovať svoje skúsenosti z procesu demokratickej tranzície. Prioritne ide o tie štáty, ktoré preukážu svoju schopnosť úspešne aj efektívne absorbovať rozvojovú pomoc. Zapojenie sa do celosvetového úsilia rozvojovej spolupráce je dôkazom vyspelosti Slovenskej republiky a pozitívne vplýva aj na rozvoj vzťahov s vyspelými štátmi, členmi Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. Dôležitým momentom pre rozvoj medzinárodných vzťahov je vhodná prezentácia Slovenskej republiky v iných krajinách i na medzinárodných fórach.

Regionálna dimenzia

Stredná Európa je prirodzený geopolitický priestor, v ktorom Slovenská republika vznikla a formovala sa v interakcii so susednými národmi a štátmi. Ústrednou líniou zahraničnej politiky na tejto základnej úrovni bude politika *dobrých susedských vzťahov*. Slovensko aktívne podporuje rozvoj kontaktov občanov, súkromných a verejných inštitúcií s ich partnermi v susedných krajinách. Okrem bezprostredných susedov Slovensko vníma ako susedné krajiny v regionálnom zmysle aj tie stredoeurópske štáty, s ktorými nás spájajú spoločné záujmy a úzke kultúrne a historické väzby. Dôležitým faktorom rozvoja vzťahov v rámci regiónu zostane existencia národnostných menšín na Slovensku a krajanov slovenskej národnosti za jeho hranicami. Plnohodnotný rozvoj ich kultúry a jazyka bude aj naďalej v záujme všetkých občanov Slovenskej republiky. Z hľadiska spolupráce s krajanmi je nevyhnutné upevňovanie ich väzieb s moderným Slovenskom predovšetkým podporou vzdelávania. Euroregióny považujeme za prínosný inštrument na podporu cezhraničnej spolupráce nielen v rámci Európskej únie, ale aj s jej vonkajšími susedmi.

V rámci strednej Európy pôsobí viacero medzinárodných zoskupení, v ktorých Slovensko bude mať ambíciu zohrávať konštruktívnu úlohu. Osvedčenú vyšehradskú spoluprácu zameriame predovšetkým tam, kde bude možné využiť pridanú hodnotu užšej vzájomnej spolupráce štátov Vyšehradskej skupiny. Stredoeurópska iniciatíva je multilaterálnym fórom umožňujúcim pravidelnú spoluprácu štátov strednej, juhovýchodnej a východnej Európy a prekrývajúcim možné deliace línie. Z hľadiska integračných procesov bude na regionálnej úrovni nevyhnutná vzájomná koordinácia pri pristúpení k schengenskej dohode a pri jej implementácii.

Európska dimenzia

Vstupom do Európskej únie sa zmenil charakter vzťahov Slovenskej republiky s európskymi štátmi. Vzťahy Slovenska s členskými štátmi EÚ získali predovšetkým v oblastiach zdieľaných kompetencií iný charakter a budú sa rozvíjať v súlade s dynamikou európskeho integračného procesu. Vzájomné vzťahy s nečlenskými štátmi sa stali komplexnejšími, okrem dvojstranných aspektov sa na nich odráža i vonkajšia politika Európskej únie. Európsku zahraničnú politiku Slovenskej republiky možno charakterizovať ako politiku otvorených dverí pre všetky krajiny, ktoré budú mať záujem a splnia potrebné

kritériá. V tomto kontexte Slovensko prikladá kľúčový význam stabilizácii regiónu Balkánu a celkového pokroku v asociovaných štátoch. Slovensko sa bude usilovať o všestranný rozvoj vzťahov s novými susednými štátmi Európskej únie. Vo vzťahoch s Ruskou federáciou budeme v rámci Európskej únie intenzívne podporovať snahu o vytvorenie štyroch spoločných priestorov. S ostatnými štátmi Európy bude Slovenská republika v súlade s hodnotovým rámcom svojej zahraničnej politiky rozvíjať dvojstranné vzťahy na základe rešpektu a obojstrannej výhodnosti.

Slovenská republika vstupom do Európskej únie získala priestor aj na aktívne formovanie jej vnútorných procesov, v rámci ktorých bude presadzovať ďalší rozvoj Európskej únie ako únie národných štátov dôsledne rešpektujúcej princíp subsidiarity. Za základný prvok vyrovnávania úrovne medzi členskými štátmi Slovensko považuje princíp solidarity, ktorý bude presadzovať v príprave a aplikácii európskych finančných nástrojov. Slovenská republika bude aktívne prispievať k realizácii strategického cieľa európskej integrácie, ktorým je **vytvorenie civilizačného, občianskeho, právneho a ekonomického priestoru schopného vlastného dynamického trvalo udržateľného rozvoja, ako aj efektívne spolupracovať a súťažiť na globálnej úrovni**. Po splnení potrebných kritérií sa Slovensko stane súčasťou schengenského priestoru a členom Hospodárskej a menovej únie. Slovenská republika sa zameria na hľadanie optimálnych podmienok pre aktívne pôsobenie v rámci štruktúr EÚ. Dlhodobým cieľom bude maximalizovať využitie potenciálu EÚ na všestranný trvalo udržateľný rozvoj krajiny a na presadzovanie slovenských zahraničnopolitických priorít v rámci EÚ i v širšom kontexte. Slovenská republika má ambíciu zaradiť sa medzi členské krajiny dosahujúce nadpriemernú úroveň v parametroch ekonomického a sociálneho rozvoja a prispieť svojím dielom k ďalšiemu rozvoju Európskej únie pozitívnymi skúsenosťami z vlastného vývoja smerom k znalostnej ekonomike. V záujme uchovania európskej rôznorodosti budeme podporovať využívanie a rozvoj slovenského jazyka a kultúry občanov Slovenska. V rámci aktuálneho vývoja v EÚ bude Slovensko podporovať budovanie kapacít európskej obrannej a bezpečnostnej politiky Európskej únie tak, aby boli budované komplementárne ku kapacitám Severoatlantickej aliancie, ktoré považujeme za kľúčového garanta národnej bezpečnosti a územnej celistvosti Slovenskej republiky. Postavenie Európskej únie bude slovenská diplomacia posilňovať predovšetkým v oblastiach krízového manažmentu, prevencie konfliktov, energetickej bezpečnosti, boja proti medzinárodnej organizovanej zločinnosti a ilegálnej migrácii, ako aj v iných oblastiach bezpečnosti. V Organizácii pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe a v Rade Európy bude Slovenská republika

konzekventne vstupovať do celoeurópskej diskusie o otázkach dodržiavania ľudských práv a slobôd v duchu hodnôt demokracie a slobody. Slovensko bude podporovať akcieschopnosť medzinárodných organizácií v rámci preventívnej diplomacie a postkonfliktnej rekonštrukcie oblastí zasiahnutých ozbrojenými konfliktmi.

Transatlantická dimenzia

Na úrovni transatlantických vzťahov bude Slovensko dôsledne podporovať *politiku rozvoja a upevňovania spojenectva medzi štátmi Európy a Severnej Ameriky*. Základom vzájomných vzťahov sú zdieľané hodnoty slobody, demokracie a dodržiavania ľudských práv, ktoré potvrdzujú našu príslušnosť k rovnakému civilizačnému okruhu. Slovenská republika vníma Spojené štáty americké ako strategického partnera, s ktorým spojenecké vzťahy sú jedným zo základov bezpečnosti v globálnom meradle.

Severoatlantickú alianciu považuje Slovensko za hlavný nástroj pre udržanie bezpečnosti a mieru vo svete a rozhodujúce bezpečnostné fórum. Jej vplyv a kredibilita závisí od disponibilného vojenského potenciálu a zachovávaní medzinárodne právneho rámca. Slovenská republika bude vystupovať proti oslabovaniu akcieschopnosti aliancie. V ďalšom rozširovaní Organizácie Severoatlantickej zmluvy vidíme nástroj na šírenie priestoru stability a demokracie.

Slovenská republika podporuje rozvoj transatlantických iniciatív, ktoré sú zamerané proti globálnym bezpečnostným hrozbám. Slovensko bude aj naďalej spoľahlivým spojencom v boji proti terorizmu a šíreniu zbraní hromadného ničenia.

Globálna dimenzia

Prebiehajúci proces globalizácie prináša pre Slovensko pozitívne aj negatívne efekty. Ako štát nachádzajúci sa v jednom z najvyspelejších makroregiónov sveta má Slovensko svoj diel zodpovednosti aj za vývoj v globálnom meradle. Svoju spoluzodpovednosť bude naplňať v miere, ktorá vyplýva z medzinárodného postavenia Slovenskej republiky. Globalizačné faktory umožňujú aktívny rozvoj stykov Slovenska aj so vzdialenými štátmi. Vzájomne výhodnou spoluprácou s regionálnymi mocnosťami, dynamicky rozvíjajúcimi sa krajinami či nositeľmi svetového kultúrneho dedičstva Slovensko môže znásobiť svoj vlastný potenciál.

V inštitucionálnej rovine bude Slovensko *podporovať multilaterálny systém vzťahov*, práv a zodpovedností v rámci medzinárodných inštitúcií, ktorých je členom. Slovenská diplomacia podporuje opatrenia na zvyšovanie efektivity multilaterálneho systému, schopnosti adekvátne reagovať na vznikajúce problémy a budovania kapacít na ich riešenie. Ako členská krajina Európskej únie, Organizácie Severoatlantickej zmluvy a Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj má Slovensko prirodzený záujem na budovaní konsenzu pri hľadaní odpovedí na globálne otázky v rámci agendy týchto organizácií. Osobitný význam Slovenská republika naďalej prikladá univerzálnej Organizácii Spojených národov, práci jej špecializovaných agentúr a podporuje reformy na zefektívnenie činnosti celého systému. Plne podporujeme úsilie na zachovanie mierového spolužitia medzi národmi. V rovine konkrétnej politickej agendy bude Slovensko osobitnú pozornosť venovať kľúčovým témam, ako sú *boj proti terorizmu, kontrola zbrojenia, dodržiavanie ľudských práv a slobôd, rozvojová spolupráca, efektívna štátna správa a trvalo udržateľný rozvoj*. Aktívny prístup k uvedenej problematike v zemepisne blízkyh i vzdialených častiach sveta považuje Slovenská republika nielen za morálny imperatív, ale aj za investíciu do budúceho rastu a prosperity svetového spoločenstva. Pri riešení konkrétnych otázok nie je Slovensko osamotené, lebo vychádza zo spoločných hodnôt euroatlantického spoločenstva a rastúcim počtom podobne zmýšľajúcich štátov po celom svete. Kľúčové témy v praktickej politike bude slovenská diplomacia presadzovať dlhodobo a v presne vymedzenom priestore s cieľom dosiahnuť primerané výsledky. Očakávaný spoločenský a hospodársky pokrok na Slovensku povedie k rastu kapacít pre intenzívnejšiu angažovanosť v globálnych záležitostiach.

Slovenská republika nepredpokladá priame ohrozenie zo strany žiadneho štátu. Významné bezpečnostné riziká môžu vzniknúť v dôsledkoch nepredvídaných technogénnych a prírodných katastrof. Za hlavnú bezpečnostnú hrozbu považuje terorizmus. Voči nositeľom terorizmu bude rozhodne pôsobiť v súčinnosti so spojencami všade tam, kde to bude potrebné, a prostriedkami, ktoré budú najefektívnejšie. Okrem represívnych akcií a výmeny spravodajských informácií sa bude podieľať na vytváraní a implementovaní striktného medzinárodného rámca v oblasti kontroly šírenia zbraní všetkých druhov, od ručných až po zbrane hromadného ničenia. Dôležitým preventívnym postupom je v tejto súvislosti neustály monitoring dodržiavania základných ľudských práv a slobôd všetkými vládami, tak ako sa zaviazali v Charte Organizácie Spojených národov. Vysoká miera chudoby, choroby a negramotnosť sú živnou pôdou extrémizmu všetkého druhu. Slovensko sa hlási k rozvojovým

cieľom Milénia a bude k ich dosiahnutiu aktívne prispievať prostredníctvom národného programu rozvojovej spolupráce, ako aj medzinárodných organizácií. Úsilie o zdravé životné prostredie a rast blahobytu ľudí sú súčasťami stratégií trvalo udržateľného rozvoja, ktoré bude Slovensko presadzovať za štandard v medzinárodnom prostredí.

Zhrnutie stratégie zahraničnej politiky Slovenskej republiky

Zahraničná politika Slovenskej republiky je zodpovedná voči vlastným občanom, transparentná a predvídateľná pre spojencov a partnerov. Slovenská republika sa zapája do úsilia o aktívne riešenie potenciálnych hrozieb a ich eliminovanie príčin v rozsahu primeranom jej ľudskému, hospodárskemu a vojenskému potenciálu.

Striktné presadzovanie rovnováhy medzi hodnotami a záujmami, národným potenciálom a jeho udržateľným využitím, pri dôslednom pridržaní sa prijatého hodnotového rámca budú osou zahraničnej politiky Slovenskej republiky ako plnohodnotného člena Európskej únie a Severoatlantickej aliancie.

Mimo rámcov integračných zoskupení Slovenská republika bude na základe obojstrannej výhodnosti a transparentnosti rozvíjať dvojstranné a mnohostranné styky s ďalšími štátmi, ktoré o to tiež prejavia záujem. Pri formovaní takýchto vzťahov sa Slovensko bude pridŕžiavať prijatého hodnotového vymedzenia a legitímnych vlastných záujmov.

Strednodobá stratégia je otvoreným dokumentom, ktorý slúži v období do roku 2015 ako východisko pre činnosť jednotlivých aktérov v oblasti zahraničnej politiky Slovenskej republiky.